

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу Дикого Анатолія Петровича
на тему “Державна політика запобігання та протидії економічній злочинності
в системі гарантування економічної безпеки України”, подану на здобуття
наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки)

Актуальність теми дослідження

Проблематика державного управління запобіганням та протидією економічній злочинності, попри її актуальність, набула в Україні особливої актуалізації за останні 20 років. Втім, переважна більшість досліджень була здійснена в межах юридичних наук; також відмічається активізація за цим спрямуванням в межах науки з державного управління. Вочевидь, економічний ракурс опрацювання питання державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки України надає можливість охопити найбільш профільний склад проблемних питань, що потребує негайного вирішення в умовах надзвичайно важкого стану вітчизняної економіки. Зазначене підтверджує своєчасність та актуальність проведеного Диким А.П. наукового дослідження на тему “Державна політика запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки України”.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації

Отримані, обґрунтовані та презентовані в дисертації наукові положення, висновки і практичні рекомендації є логічними і послідовними. Обґрунтованість представлених наукових положень базується на аналізі вітчизняних нормативно-правових документів, вітчизняних і зарубіжних досліджень, статистичних та фінансових даних.

Тема дисертаційної роботи є актуальною та практично значущою, що, зокрема, підтверджується зв'язком з науково-дослідною роботою за темами Державного університету «Житомирська політехніка»: “Забезпечення економічної безпеки територіальних виробничих комплексів” (номер державної реєстрації 0120U103443); “Використання цифрових технологій в системі запобігання та протидії легалізації одержаних доходів, одержаних злочинним шляхом для запобігання фінансуванню тероризму” (номер державної реєстрації 0122U200730); у їх межах автором здійснено розробку теоретичних, організаційних, методологічних положень та механізмів формування і реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки України.

Основні положення й висновки дисертаційної роботи Дикого Анатолія Петровича відповідають чинним вимогам Міністерства освіти і науки України, що висуваються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора наук. Розкриттю теми дослідження та виконанню поставлених завдань сприяла вірно обрана логічна структура дисертації.

На досягнення мети дисертаційної роботи автором було сформовано та послідовно виконано такі завдання: визначити понятійно-змістовні положення економічної злочинності як загрози економічній безпеці держави; ідентифікувати наслідки економічної злочинності для економічної безпеки держави та виокремити серед них найбільш деструктивні; розробити методологію формування та реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки держави; визначити симптоми проблеми державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки держави; встановити системні проблеми державної політики запобігання та протидії економічній злочинності як складової гарантування економічної безпеки України; здійснити діагностику наслідків економічної злочинності і системних проблем державної політики запобігання та протидії їй; розробити науково-методичний підхід до удосконалення напрямів діяльності органів центральної виконавчої влади, що реалізують державну політику в сфері запобігання та протидії економічній злочинності; сформувати механізм розширення діяльності правоохоронних органів у сфері запобігання та протидії економічній

злочинності; розробити теоретико-методологічні положення формування інформаційно-комунікаційної системи запобігання та протидії економічній злочинності; визначити основні складові механізму міжнародної співпраці у сфері запобігання та протидії економічній злочинності; розробити механізми забезпечення інформаційної безпеки реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності.

Сформульовані у дисертаційній роботі наукові положення, висновки та рекомендації базуються на теоретико-методологічних засадах науки економічної безпеки, узагальненні існуючих ідей та поглядів сучасних вітчизняних і зарубіжних науковців, використанні комплексу загальнонаукових і спеціальних методів. Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації є теоретично та практично обґрунтованими. Це підтверджується достатньою кількістю (більше 400 джерел) опрацьованих Диким Анатолієм Петровичем наукових праць зарубіжних та вітчизняних дослідників з різних галузей. У цілому наукові результати, отримані в дисертації, є достовірними, науково обґрунтованими та аргументованими. Вони базуються на детальному аналізі теоретичних досліджень та практичних напрацювань. Усі наведені в дисертаційній роботі таблиці та рисунки змістовні, мають пояснення та обґрунтування.

Наукове значення дисертації, достовірність і новизна наукових положень підтверджуються теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження, апробацією його результатів під час проведення науково-комунікативних заходів. До найбільш вагомих результатів, що характеризують наукову новизну дослідження, слід віднести такі:

– комплексну інформаційно-комунікаційну систему реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі економічної безпеки, яка охоплює: вихідні положення, що ґрунтуються на теорії комунікації; ідентифікацію складових комунікації на усіх етапах і рівнях реалізації правоохоронної функції; структурні складові інформаційно-комунікаційної системи та механізм їх функціонування; порядок упровадження новітніх технологій в процесі запобігання та протидії економічній злочинності; (п. 5.1);

– опрацьований склад і зміст репутаційних наслідків економічної злочинності, що впливають на рівень економічної безпеки держави, до яких віднесено зниження довіри міжнародних організацій до держави; відсутність

довіри до органів державної влади та правоохоронних органів з боку населення, бізнес-структур та міжнародних партнерів; зниження довіри інших держав; відсутність довіри іноземних інвесторів до економічної системи держави; (п. 1.3);

– розроблені методологічні положення формування та реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі економічної безпеки держави, що передбачає сукупність послідовних етапів: 1) визначення та ідентифікація симптомів проблеми; 2) визначення та ідентифікація системних проблем; 3) обґрунтування змістовних характеристик; 4) вихідні положення; 5) напрями реалізації; 6) визначення об'єктів впливу; 7) встановлення напрямів трансформації діяльності суб'єктів; 8) визначення властивостей та встановлення напрямів розвитку методів, інструментів, засобів та складових забезпечення; 9) формування інформаційно-комунікаційної системи; 10) розробка механізмів забезпечення безпеки; 11) розробка механізму оцінки ефективності реалізації державної політики; (п. 2.1);

– розвинуті теоретичні положення ідентифікації симптомів проблеми економічної безпеки держави економічного та неекономічного характеру зумовлених впливом економічної злочинності; (п. 2.2);

– розвинутий понятійний апарат державної політики запобігання та протидії економічній злочинності щодо уточнення змісту поняття «економічні злочини», які запропоновано розглядати, на відмінну від відомих, як загрози економічній безпеці держави, що полягають у здійсненні протиправної економічної діяльності (економічні процеси, відносини, операції) або порушення вимог щодо легальної економічної діяльності для задоволення корисливих інтересів особи або групи осіб; (п. 1.1);

– розвинуту теоретичну модель ідентифікації наслідків економічної злочинності для економічної безпеки держави, яка вирізняється з-поміж інших такими складовими: 1) інформаційна модель структурування наслідків економічної злочинності та їх впливу на структурні складові економічної безпеки (бюджетна, фінансова, інвестиційна, інноваційна, виробнича, демографічна, соціальна, зовнішньоекономічна безпеки); 2) модель структуризації наслідків економічної злочинності (економічні, репутаційні, політичні, геополітичні, соціальні, екологічні); (п. 1.3);

– удосконалені методичні підходи до діяльності центральних органів виконавчої влади як суб'єктів формування та реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі економічної безпеки України шляхом: 1) ідентифікації напрямів діяльності та об'єктів впливу суб'єктів реалізації державної політики на економічну злочинність; 2) групування органів центральної виконавчої влади за їх роллю в реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності; 3) розширення діяльності суб'єктів реалізації державної політики; (п. 4.1);

– удосконалений механізм розширення напрямів діяльності суб'єктів реалізації правоохоронної функції у сфері запобігання та протидії економічній злочинності шляхом визначення пріоритетних напрямів їх спільної діяльності щодо протидії економічним злочинам, які становлять загрозу національним інтересам, що вирізняється від наявних підходів: 1) виокремленням економічних злочинів, які пов'язані із російсько-українською війною; 2) формами організації спільної діяльності (створення спільних слідчих груп, залучення фахівців, спільне використання ресурсів, обмін інформацією, консультування, інші специфічні форми), 3) фінансуванням таємних видатків спільної діяльності; (п. 4.2);

– удосконалений механізм міжнародної співпраці суб'єктів правоохоронної системи України з міжнародними поліцейськими організаціями та правоохоронними органами зарубіжних країн, який вирізняється від діючого такими складовими: 1) створення міжвідомчого центру комунікації; 2) визначення напрямів співпраці з Інтерполом та Європолом; 3) розробка форм організації взаємодії в процесі протидії економічним злочинам; 4) формування кадрових вимог до офіцерів зв'язку; 5) встановлення напрямів співпраці з правоохоронними органами зарубіжних країн щодо профілактики економічної злочинності, підготовки та перепідготовки кадрів, реалізації спільних операцій; (п. 5.3);

– удосконалений механізм забезпечення інформаційної безпеки реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності, що порівняно з відомими передбачає: об'єкти інформаційної безпеки та кіберзахисту; суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки на різних рівнях реалізації державної політики; мету та завдання механізму; етапи формування та реалізації механізму та форми його забезпечення (фінансове, організаційне, правове, кадрове); (п. 5.2);

– розвинутий науковий підхід до обґрунтування системних проблем державної політики запобігання та протидії економічній злочинності, який дав змогу виявити такі: 1) політична залежність процесу вироблення та реалізації реформ від олігархічних структур; 2) неефективне ресурсне забезпечення суб'єктів запобігання та протидії економічній злочинності; 3) низький рівень кадрового забезпечення системи запобігання та протидії економічній злочинності; 4) відсутність комунікації та наявність конфлікту між суб'єктами запобігання та протидії економічній злочинності; 5) високий рівень корупції в правоохоронній системі; 6) відсутність механізму притягнення до відповідальності суб'єктів реалізації реформ; 7) недієва система профілактики економічних злочинів; 8) відсутність просвітницького механізму населення щодо суспільної шкоди економічних злочинів; 9) низький рівень довіри населення до правоохоронних органів та несприйняття реформ; 10) відсутність системи вивчення злочинів як суспільної загрози; (п. 2.3);

– розбудований інструментарій виявлення та оцінки рівня впливу політико-правових наслідків економічної злочинності (рівень демократії в країні; рівні дієздатності держави; рівень дотримання верховенства права) на економічну безпеку держави; (п. 3.2);

– удосконалений механізм оцінки впливу соціально-економічних наслідків економічної злочинності на економічну безпеку держави, що вирізняється такими складовими: оцінка державного боргу, визначення індексу конкурентоспроможності, індексу якості життя та індексу Джині; (п. 3.3).

Досить високий рівень та автентичність наукової новизни результатів дисертаційної роботи Дикого А.П. свідчать про його спроможність здійснювати вагомі наукові дослідження та обізнаність в об'єктному полі проведеного дослідження.

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях

Теоретичні положення і практичні рекомендації, що сформульовані в дисертаційній роботі, достатньою мірою відображені в публікаціях: 2 монографії (в тому числі 1 – одноосібна); 3 статті у зарубіжних виданнях, що включенні до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та WoS; 2 статті у періодичних наукових виданнях зарубіжних країн; 16 статей у

наукових фахових виданнях України; 9 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях, 9 праць у інших виданнях.

Результати, висновки і рекомендації дослідження є особистим досягненням дисертанта. Персональний внесок Дикого А.П. в спільну наукову роботу зазначено у переліку опублікованих праць за темою дисертації.

Всі наведені праці мають значний внесок в розбудову вітчизняної та світової науки про економічну безпеку.

Оцінка оформлення дисертації та академічної доброчесності автора

Оформлення дисертації здійснено відповідно до чинних вимог Міністерства освіти і науки України. Зміст дисертаційної роботи логічний, виклад матеріалу послідовний і достатньою мірою розкритий. В дисертаційній роботі відсутні академічний плагіат, фальсифікації та фабрикації.

Практичне значення дисертаційної роботи

Значну кількість концептуальних положень роботи доведено до рівня практичних пропозицій. Довідки щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження підтверджують теоретичну значущість та практичне значення дисертації. Зокрема, пропозиції, що відображені в дисертації, використані в діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування:

- Комітетом Верховної Ради України з питань антикорупційної політики (Довідка № 2401/2023-3 від 24.01.2023 р.);
- Комітетом Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів (Довідка № 1701/2023-1 від 17.01.2023 р.);
- Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету (Довідка № 395д9/11-2023/20480 від 31.01.2023 р.);
- Головним управлінням національної політики в Житомирській області (Довідка № 263/105/03/12-2023 від 31.01.2023 р.);
- Державним університетом “Житомирська політехніка” (Довідка № 44-35.725.04/148 від 31.01.2023 р.).

Отримані результати від впровадження пропозицій автора підтверджують значний внесок в розбудову вітчизняної та світової науки про економічну безпеку.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Дисертаційна робота Дикого А.П., як і будь-яке наукове дослідження, містить у собі дискусійні положення, які, не знижуючи цінність дослідження, потребують більш детального опрацювання та пояснення, зокрема:

1. В процесі визначення наслідків економічної злочинності автор класифікує їх за напрямками: економічні, репутаційні, політичні, геополітичні, соціальні, екологічні наслідки. В той же час, згідно наведеної раніше формалізованої ідентифікації наслідків економічної безпеки як загрози економічній безпеці країни (рис. 1.10), акцентовано на впливі економічної злочинності на воєнну безпеку. Отож, бажаним вбачається розгляд серед інших і воєнних наслідків економічної злочинності.

2. При опрацюванні методології формування та реалізації державної політики запобігання та протидії економічної злочинності в системі гарантування економічної безпеки держави (п. 2.1) автор згадує про «сучасні підходи до процесу формування та реалізації державної політики» та пропонує виділяти відповідні етапи процесу формування та реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності. Втім, саме вищевказані підходи автором не описані та не оцінені критично.

3. В роботі автором послідовно опрацьовано симптоми проблеми гарантування економічної безпеки (рис. 2.1) та структуру системних проблем державної політики та протидії економічній злочинності (рис. 2.2). Доцільним завершенням дослідження цього комплексного питання вбачається визначення кореляції або відсутності такої між першими та другими.

4. При наданні характеристики рівня видатків Державного бюджету на правоохоронні органи автор застосовує словосполучення «фінансування видатків» (п. 4.1) в контексті виділення асигнувань з державного бюджету за функціональною ознакою. Варто зауважити, що згідно Бюджетного кодексу України такий підхід є дещо некоректний.

5. Автором в межах механізму забезпечення інформаційної безпеки (п. 5.2) реалізації державної політики запобігання та протидії економічній

злочинності заявлено принципи розробки та функціонування такого механізму: законності; приватності; незалежності; динамічності; ієрархічності; захисту даних; керованості; професійності; конфіденційності; комплексності; комунікативності; систематичності. Останні потребують додаткової деталізації.

У той же час, слід відзначити, що вказані зауваження не знижують загальної наукової та практичної цінності роботи і не впливають на позитивну оцінку дисертації Дикого Анатолія Петровича.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Дикого Анатолія Петровича на тему: «Державна політика запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки України» відповідає вимогам пунктів 7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 із відповідними змінами, а саме: є завершеною самостійною кваліфікованою науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати в галузі науки економічної безпеки держави, що розв'язують конкретну наукову проблему, а її автор – Дикий Анатолій Петрович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки).

Офіційний опонент:

Головний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії кримінологічних
досліджень та проблем запобігання злочинності
Державного науково-дослідного
інституту МВС України
доктор юридичних наук, професор
заслужений діяч науки і техніки України

Олександр КОРИСТІН

Підпис Олександра Користіна
Засвідчую
Заступник директора ДНДІ МВС України
Л. П. Орбанко